

Yeni Avrasyacılık ve Rusya*

Prof. Dr. Salih YILMAZ

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
E-posta: salihyilmaz76@yahoo.com

Öz

Çar I. Petro Döneminde ortaya atılan Avrasyacılık politikası; Rusya'nın Batı ile Doğu'yu bir araya getiren Avrasyalı bir kimliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Avrasyacılık, Rus halkının sadece Slav unsuru ile tanımlanamayacağını, Slav olmayan toplumlara da bağının olduğunu savunmaktadır. Uzun süre SSCB'nin gündeminde yer bulamayan Avrasyacılık Akımı, Sovyetlerin çöküşü döneminde yeniden ön plana çıkmıştır. Klasik Avrasyacılık olarak tanımlayacağımız bu akım Putin'in iktidara gelmesiyle siyasi, ekonomik ve askeri anlamda biçim değiştirmiştir. Bu yeni akım Yeni Avrasyacılık olarak tanımlanmıştır. Yeni Avrasyacılar jeopolitiğe çok daha fazla ilgi duymuşlardır. Bu makalede öncelikle Avrasyacılık kavramının tarihi ve Rusya'da Çarlık Dönemi başta olmak üzere Sovyetler Birliği ve Yeni Rusya dönemindeki gelişim süreci ortaya konulmuştur. Böylece Türkiye, Rusya ve Orta Asya ülkeleri arasında oluşabilecek Avrasya Birliği politikası tarihsel olarak irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yeni Avrasyacılık, Avrasya, Rusya, Orta Asya, Türkiye, Putin, Dugin.

New Eurasianism and Russia

Abstract

The Eurasia policy that was brought about during the Peter the First's period has shown the fact that this policy has an Eurasian identity. This policy integrates the West and the East of Russia. Eurasianism holds that Russian society cannot be defined as only Slavic element, it is also linked to the non-Slavic societies. The Eurasian movement could not be realized during the Soviet regime. It came to the surface after the collapse of the Union. We can define this movement as classic Eurasianism. This movement has changed its shape in terms of politics, economy and military factors with Putin's ruling. This new movement has been defined as New Eurasianism. The New Eurasianists have been much more interested in geopolitics. This study is going to analyse the history of the Eurasianism concept. Moreover, it is going to examine its process during the Tsarist Russia, Soviet Union and New Russia. In this way, the Eurasian Union politics that can

* Bu çalışma Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen 1330 nolu Kapsamlı Araştırma Projesi kapsamında desteklenmiştir.

be shaped between Turkey, Russia and Central Asian countries is scrutinized in terms of history.

Keywords: New Eurasianism, Eurasia, Russia, Central Asia, Turkey, Putin, Dugin

Giriş

Avrasya; Avrupa ve Asya kıtalarının birleşiminden oluşan belirli bir coğrafi bölgeyi tanımlamak üzere kullanılan bir kavram olmanın ötesinde Doğu ile Batı'nın güç mücadelesinin gerçekleştiği jeopolitik bir alanı oluşturmaktadır. Alman bilim adamı Alexander Von Humboldt tarafından literatüre kazandırılan Avrasya kavramı (Aktaş 2013:26), Avrupa ve Asya'nın bütün coğrafyasını tanımlamak için kullanılmıştır. Avrasya, Avrupa ve Asya kıtalarının tümünü kapsayan 53 milyon kilometrekarelik coğrafi alana verilen isimdir. (Savitskii 1926:219-232). Dünya nüfusunun yaklaşık %60'lık kısmı bu bölgede yaşamaktadır. Ancak günlük hayatta daha çok Kafkasya'nın batısından Çin'e kadar uzanan ve Belarus, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Azerbaycan'ı çevreleyen bölgenin ismi olarak kullanılmaktadır (Armağan 2011:2). Günümüzde Avrasya coğrafyası yenedünyanın siyasi ve ekonomik çekişme alanıdır. Siyasi terim olarak küresel üstünlük mücadelesinin oynandığı bir satranç tahtasıdır. Avrasya'ya egemen olan gücün dünyanın en ileri ve ekonomik olarak verimli üç bölgesinden ikisini kontrol edebileceğine inanılmaktadır.

Avrasyacılık kavramı ise, Rusya'nın 20. yüzyıldan itibaren bu alanda hâkim güç olmak için izlediği politikadır. Avrasyacılık politikasının temelleri Rus İmparatorluğu döneminde Büyük Petro'ya kadar uzanan, 1917 Bolşevik Devrimi'ne muhalefet etmiş ve Avrupa'da sürgün hayatı yaşayan Rus aydınlar[†] tarafından geliştirilen, ancak 1920'lerde sistematik bir hal alan bir akım olarak karşımıza çıkarmaktadır (Sönmez 2010a:73-74). Klasik Avrasyacılık olarak adlandırılan bu akım, Rusya'nın Batı ile Doğu'yu bir araya getiren Avrasyalı bir kimliğe sahip olduğunu belirterek, Rusya'yı Avrupa ve Asya'dan farklı kendine özgü kültürel-coğrafi dünyası olan özel bir kıta ve bu arada daha çok Asya'ya

[†] Avrasyacılık terimi ilk defa Alman coğrafyacı Aleksander Gumboldt (1769-1859) tarafından kullanılmıştır. Rusça'da ilk defa kullanan V. İ. Lamanski (1833-1914) olmuştur. Daha sonra Rus düşünürler Nikolay Trubetskoy (1890-1938), Petr Savitskiy (1895-1968), Georgiy Florovski (1893-1979), Georgiy Vernadskiy (1887-1973) vb. düşünürler bu fikri benimsemişlerdir.

dönük olarak görmektedir. Ayrıca Rus halkının sadece Slav unsuru ile tanımlanamayacağını, kültüründeki “Turan unsuru” nedeniyle Avrasya’nın Slav olmayan halklarıyla bağının olduğunu ve onlarla benzer psikolojik yapıyı sağlayarak kıtanın bütünlüğünü sağladığını savunmaktadır. Klasik Avrasyacılığın ilk hedefi, Rus kimliğini tanımlamak ve Rusya’nın Avrupalılaşma/Batılılaşma sürecine alternatif yaratılarak Batı’nın etkisini azaltmaktır. 1920’lerin başında Avrupa medeniyetinin diğer medeniyetlere üstünlüğü olmadığını savunan Klasik Avrasyacılar, Rusya’nın kendi başına bir medeniyet olduğunu ve Batı’ya karşı duruşuyla diğer milletlere de örnek olması gerektiğini öne sürmüşlerdir (Tolz 1998:272). Klasik Avrasyacılar, Slav milliyetçiliğini savunan gruplara yakın bir çizgidedirler. Sosyalizmi Avrasyacılık ideolojisinde bir araç olarak görmüşlerdir.

Yeni (Neo) Avrasyacılık Akımı

Rusya, tarihi süreç içerisinde Avrupa ve Asya bölgesine yayılmış bir ülkedir. Bu yayılmaya bağlı olarak Batılı kültür ve değer yargılarının yanı sıra, Doğulu kültür ve medeniyetlerle iç içe yaşamıştır. Rusya, Hristiyanlığın Ortodoksluk mezhebini kabul ettikten sonra iç ve dış politikasını buna göre şekillendirmiştir. Bünyesinde azımsanmayacak oranda Müslüman, Türk ve diğer etnik-dini unsurları barındırmıştır. Bu birliktelik ve etnik unsurlar Rusya’ya her zaman siyasi, sosyal ve askeri güç katmıştır. Ruslar sahip oldukları siyasi ve etnik yapıya da güvenerek politikalarını belirlemişlerdir. Bu politika Rus tarihinde “Avrasyacılık” olarak nitelendirilmiştir. 1722’de Çar I. Petro, “*Rusya’nın çıkarları için mümkün olabildiği kadar İstanbul ve Hindistan’a yaklaşmak lazımdır*” diyerek Avrasyacılığın fikri babalığını yapmıştır. Avrasyacılık, Rus İmparatorluğu Döneminde Batı ile rekabet için kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusya’da gerçekleşen dönüşüm Avrasyacılık düşüncesinin uyanmasına yol açmıştır. Avrasyacılık Akımı, Sovyetlerin çöküşü döneminde yeniden ön plana çıkmıştır. 1992’de Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin’in Dış Politika Danışmanı Stankeviç, Yeni Rusya’da “Atlantikçilik-Avrasyacılık” kavramını kullanarak Avrasyacılık kavramını yeniden literatüre sokmuştur.

Yeni Avrasyacılar, kültürel ve coğrafi bütünsellikten hareket ederek, Avrasyacı düşüncüyü jeo-stratejik ve jeopolitik bir unsur olarak Rus dış politikasına ve uluslararası ilişkiler sistemi içerisine bir olgu ve kuramsal yapı olarak yerleştirmeye çalışmışlardır. Yeni Avrasyacılar, jeopolitiğe çok daha fazla ilgi duymuşlardır. Buna göre Rusya ne Doğu ne de Batı’dır. Rusya jeopolitik anlamda kendi başına bir mihver, etno-kültürel açıdan da kendine özgü bir medeniyettir. Her kötü şeyin Batı’dan geldiğine inanan “Slavofil” geleneğe bağlı Yeni Avrasyacılar, Batı’yı Rusya için bir tehdit olarak

görmüşlerdir. Uluslararası politikanın sürekli dostluk değil, sürekli çıkar olgusu doğrultusunda belirlendiğini ileri sürerek, Rus dış politikasının demokrasi ve insan hakları gibi nosyonları barındırmasına karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre Rusya, çoğulculuk yerine doğrudan devlet tarafından belirlenen ulusal çıkarlara dayalı “tekli bir dış politikayı” yürütmelidir (Sönmez 2010a:74).

Yeni Avrasyacılık akımının savunucularının başında Aleksandr Dugin vardır. Rusların tekrar imparatorluk haline gelmesini savunan Dugin, ABD’nin deniz merkezli Atlantikçi jeopolitiğine yaslanan “Yeni Dünya Düzeni”nin karşısına, Rusya’nın başını çektiği imparatorluk Avrasyasını koymayı savunmaktadır Dugin; Rusya’nın, Almanya, İran ve Japonya ile ittifak kurarak Moskova merkezli yeni bir imparatorluğun sınırlarını çizmektedir (Shekhovtsov 2009:702-703). Yeni Avrasyacılar, Slav-Turan unsurlarının işbirliğini ikinci planda tutmaktadırlar (İsmayılov 2011:71). Fakat son dönemde yaşanan Ukrayna krizi ile Türkiye-Orta Asya’nın etkisine bağlı olarak Slav-Turan işbirliğini yeniden gündeme getirmiştir. Başta BTD ülkelerinin içinde bulunduğu bir blok oluşturarak Avrasya Birliği adı altında yeni bir hareket alanı oluşturulmak istenmektedir.

Avrasya bloğunun kurulmasının önemli koşullarından biri Atlantikçi eğilimlere sahip ülkelerin Avrasya projesine dâhil edilmemesidir. Fakat son dönemde Türkiye’nin Rusya’ya karşı izlediği politikalar bu görüşün geçerli olmadığını ispat etmiştir. Çünkü Türkiye, ABD ve AB’nin Rusya’ya karşı uyguladığı ambargolara dâhil olmayı reddetmiştir. Avrasyacılar, tek kutuplu, tek ideolojili “Yeni Dünya Düzeni” yerine çok evrenli, çok kutuplu adil bir dünya vaat etmektedir. (Bassin 1996:33-42) Yeni Avrasyacılık yaklaşımı, yeni Rus devletinin iç ve dış politikasının belirlenmesinde zaman zaman gündeme gelmektedir. 1998’de DUMA Başkanı Gennadiy Selezniyov’un danışmanlığına getirilen Dugin, Yeni Avrasyacılık düşüncesini basın-yayın çalışmalarısıyla ülkede tanıtmış ve oldukça fazla destek ve taraftar bulmuştur.[‡]

Vladimir PUTİN ve Yeni Avrasyacılık

Sovyetlerin çökmesiyle dağılmayla karşı karşıya kalan Rusya, önce Atlantik (NATO ülkeleri) ile ilişkilerini geliştirmek istese de, Batı’ya duyulan güvensizlik ve Rus iç dinamiklerinin zorlaması Yeni Avrasyacılığın canlanmasına zemin hazırlamıştır. Boris Yeltsin Döneminde izlenen Batıcı-

[‡] Aleksandr Dugin’in yazmış olduğu eserler için bkz: Aleksandr Dugin, *Proekt 'Evraziia'*, Moskova, 2004; Aleksandr Dugin, *Evraziiskii put 'kak natsional'naia ideia*, Moskova, 2002; Aleksandr Dugin, *Osnovy geopolitiki. Geopoliticheskoe budushchee Rossii: myslit' prostranstvom*, 4. Baskı, Moskova, 2000; Aleksandr Dugin, “Teoriia evraziiskogo gosudarstva”, *Russkii narod i gosudarstvo*, (Ed.) N. N. Alekseev, Moskova, 1998, s. 5– 20

Atlantikçi yaklaşım Yevgeni M. Primakov'un Başbakanlığı Döneminde (Ocak 1996-Ağustos 1998) terk edilmiştir. Bu dönemde Avrasyacıların etkinliği artmış ve Avrasyacılık jeopolitik açıdan ABD hegemonyasına karşı bir platform olarak algılanmıştır. Boris Yeltsin'i takiben iktidara gelen Vladimir Putin, Yeni Avrasyacılık akımından etkilenerek müreffeh ve güçlü Rusya'yı yeniden canlandırma politikasını hayata geçirmiştir.

Rusya Devlet Başkanlığı koltuğuna ilk kez 7 Mayıs 2000'de oturan Vladimir Putin, Avrasyacılık politikasının koruyucusu ve uygulayıcısı olarak önemli politik adımlar atmıştır. Vladimir Putin'i Kremlin'e götüren süreç, Aralık 1999'da devlet başkanlığı görevinden çekilen Boris Yeltsin'in yerine kendisini göstermesiyle başlamıştır. Mart 2000'de yapılan seçimlerde yüzde 52,94 oranında oy alan Putin, 7 Mayıs 2000'de ilk kez devlet başkanlığı koltuğuna oturmuş, 4 yılın ardından yapılan seçimlerde oy oranını yüzde 70,31'e çıkaran Putin, 7 Mayıs 2004'te 2'nci kez Kremlin'e çıkmıştır. Vladimir Putin, 2008-2012 yıllarını Başbakanlık koltuğunda geçirmiştir. Rusya yasalarına göre 2 dönemden fazla devlet başkanlığı için adaylığını koyamayan Vladimir Putin, anayasayı değiştirmek yerine Başbakanlık görevini üstlenmiş, Mart 2012 yılında yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinde ise yine aday olmuş ve yüzde 63,60 oy alarak 7 Mayıs 2012 tarihinde 3. Devlet Başkanlığı dönemine başlamıştır.

Putin'in iktidarı döneminde ani gelişen uluslararası siyaset ve çıkar çatışmaları, Rusya'nın Orta Asya, Kafkasya, Doğu Avrupa vd. coğrafyalarda istediği gibi hareket etmesini engellemiştir. Putin, politikasını desteklemek için eski Sovyet Cumhuriyetlerini içine alan bir Gümrük Birliği hedefi kapsamında Avrasya Birliği projesine girişmiştir. Putin Döneminde, Rusları tekrar bir imparatorluk haline getirmek amacıyla dış politikada ABD, NATO ve genel anlamda Batı'nın politikalarına karşı çıkan ülkeler dikkate alınarak izlenen karşı politikalar ön plana çıkmıştır. Putin, 2001 yılı başında eski Sovyet ulusal marşını tekrar kabul ederek sözlerini yenilemiştir. Ayrıca Çarlık Rusyası bayrağı devlet bayrağı olarak kabul edilmiştir. Putin aslında hem Rus Çarlığının hem de Sovyet Rusya'nın mirasını üstlenerek, Büyük Rusya hayalini yeniden canlandırmaya girişmiştir. Putin'e göre Rusya'nın temel dış politikası çok kutuplu dünya tezine dayanmaktadır.

Putin'in temellerini attığı Ulusal Güvenlik Doktrini (10 Ocak 2000) ve Rusya Federasyonu Dış Politika Doktrini (10 Temmuz 2000) göre Rusya, klasik güç dengesi politikasından vazgeçerek Atlantik İttifakı ve yakın çevre bölge ülkeleriyle ilişkileri yeniden düzenlemiştir. Putin'in bizzat belirlediği Dış Politika Doktrini'nde, ekonomik çıkar ve araçların, dış politikada temel öncelikler ve araçlar olacağı açıkça ifade edilmiştir. 2000 yılında belirlenen Rusya Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Doktrini öncelikle BDT ülkeleriyle ilişkileri yeniden belirlemiştir. Buna göre BDT ile ortaklığın ulusal güvenliğin

de bir garantisini oluşturduğu dikkate alınarak uzmanlaşmış bölgesel kuruluşların önemine değinilmiştir. Bu doktrinle Rusya, uluslararası sahnede bağımsız, ekonomik olarak tutarlı bir oyuncu rolü oynamak istediğini ortaya koymuştur (Cankara vd. 2007: 193-212). Yeni Avrasyacılık akımının açık etkilerinin görüldüğü söz konusu dış politika doktrini Putin tarafından uygulamaya konulmuştur.

Rusya’da üst düzey askeri ve sivil bürokratların başını çektiği Yeni Avrasyacılar; sürekli bir dostluğun değil sürekli bir çıkarın varlığını vurgulayarak dış politikanın, demokrasi ve insan hakları gibi kavramlar üzerine inşa edilemeyeceğini, ülke ekonomisini ve askeri yapısını Batıyla entegre etmeye çalışan politikaları asimetrik bir bağımlılığa yol açacağı iddiasıyla şiddetle eleştirmişlerdir. Sadece Batı’ya yönelik tek seçenekli dış politika yerine dikkatlerin Çin, Hindistan, İran, Türkiye gibi çeşitli bölgelere yönelebileceği çok seçenekli dış politikayı savunan Yeni Avrasyacıların bakış açısında Rusya’nın jeopolitik gerçekliliğinin önemli rol oynadığını görebiliriz. Putin bu yeni anlayışı benimsemiş ve uygulamaya geçirmiştir. Putin’e göre “Dış politika-dış ticaret” bağı öncelikli olmalıdır.

Putin siyasal söylemlerinde, “güçlü devlet”, “vatanseverlik” ve “toplumsal dayanışma” gibi Rus değerlerini sıkça kullanmaktadır. Aslında bu söylemler Yeni Avrasyacılık düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Putin birçok resmi konuşmasında Rusya’nın bir Avrasya ülkesi olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca Putin, özgürlük, özel mülkiyet, pazar ekonomisi, çok kutuplu dünya hedefi ve yakın çevre gibi unsurları öne çıkararak Avrasyacılığın farklı bir tonu olduğunu orta koymuştur (Sönmez 2010b:42). Putin’in Yeni Avrasyacılık politikasını ABD’nin dış politikası da etkilemiştir. 11 Eylül 2001 olaylarından sonra ABD, Orta Asya’da üstler kurmaya başlamıştır. 2001’de Afganistan’a ve 2003’te Irak’a müdahale etmiştir. 2005 itibariyle renkli devrimler ABD’nin etkisiyle Avrasya’da etkisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Ayrıca NATO’nun genişleme stratejisini devreye sokarak Ukrayna, Gürcistan vb. ülkelerle ilişkilerini artırmıştır. Bir kısım eski Doğu Bloku ülkeleri AB’ye katılmıştır. ABD ve AB’nin uyguladığı bu politikalar Rusya’yı tedirgin etmiş ve yakın çevresine daha fazla ilgi göstermesine yol açmıştır. Rusya, ABD ve Batı ile rekabet içinde olduğu alanları korumak güdüsüyle dış politika önceliklerini belirlemeye başlamıştır. Yeni Avrasyacılık yaklaşımı kapsamında Putin, eski Sovyet coğrafyası ve yakın çevre ülkeleriyle ilişkilerini artırmıştır.

Putin’in Avrasya Birliği Projesi ve Geleceği

Putin, 20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketlerinden biri olarak SSCB’nin çöküşünü görmektedir. Bu felaketin izlerini asgariye indirgemek amacıyla Moskova’nın etkisi altında yeniden güçlü bir kıta yapılanması tesis etmeye öncelik vermiştir. Putin, BDT’nin yeniden canlandırmasının başarısız

olmasından sonra Rusya'nın eski ihtişamlı günlerine dönmesi için eski Sovyet coğrafyasında çok yönlü girişimlere yönelmiştir. Bu kapsamda Rusya siyasi, askeri-güvenlik ve ekonomik alanda kurulan örgüt, birlik ve işbirliği mekanizmalarıyla eski Sovyet cumhuriyetlerini kendi liderliği altında toplamaya çalışmıştır. Yeni Avrasyacılık yaklaşımının da bir sonucu olan söz konusu girişimlerde Rusların istedikleri başarılı sonucu aldıkları söylenemese de bölgede artan ABD ve AB etkisi ve rekabetine karşı belirli bir denge kurulabildiği söylenebilir. ABD, Avrasya'da uluslararası egemenliğini askeri tedbirlerle kurmaya çalışırken, Rusya bölgedeki etkinliğini ekonomi ve enerji konusundaki politikalarıyla korumakta ve bunda da başarılı olmaktadır.

Rusya, Avrasya'yı yumuşak karnı ve arka bahçesi olarak görmektedir. ABD, AB ve Çin ekonomik kalkınma düzeyi ve teknolojik gelişmişlik seviyesi açısından Rusya ile rekabet halindedirler. Bu ülkelere karşı üstünlük kurabilmek veya onların etkisi altında ezilmemek adına yakın gelecekte oluşabilecek tehditleri önlemek amacıyla eski etki alanlarında ekonomik bir birlik kurmayı hedeflemiştir. AB benzeri bir sistemi hedefleyen ve Rusya'nın tasarladığı bu birlik Avrasya Birliği biçiminde tanımlanmaktadır.

Valdimir Putin Başbakan olduğu dönemde iki liberal Ekonomist Yaroslav Kuzminov ve Valdimir Mau'ye talimat vererek Rusya'nın 2020 Stratejisini hazırlatmıştır. Hazırlanan bu yarı resmi raporda Çin'in, büyüyen ekonomisi ve bölgesel statüsü nedeniyle Rusya için tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir. Çin'in bölgedeki varlığının Rusya'nın Orta Asya ülkeleriyle bütünleşme çabalarını engellediğine dair örnekler verilmiştir. Bununla birlikte Asya-Pasifik bölgesinde Rusya'nın en önemli ortağının da Çin olduğu vurgulanmıştır. Putin, Orta Asya'da enerji kaynakları üzerinde etkinlik sağlama konusunda rekabet içinde olduğu Çin'e karşı, bu ülkeleri içine alacak Avrasya Birliği gibi bir yapılanmaya önem vermiştir. (Giles 2009:10)

Vladimir Putin, Ekim 2011 ayı başında İzvestiya Gazetesi'nde yayınlanan makalesinde Rusya'nın yeni bir vizyonunu ortaya koymuştur. Bu yeni vizyonda eski Sovyet Cumhuriyetlerine Moskova'nın liderliği altında Avrasya Birliği içinde bütünleşmeleri çağrısında bulunmuştur. Putin makalesinde, "*geçmişe ait bir şey geri getirmek veya kopyalamanın saflık olacağını*" belirterek, Sovyetler Birliği'ni yeniden yaratma niyetinde olmadığını açıklamıştır. Avrasya Birliğinin yeni değerler, ekonomik ve siyasi temeller üzerinde kurulacağını, altyapı, ortak bir dil, bilim ve kültür alanı olarak tanımlanan Sovyetler Birliği'nin değerli mirasına sahip çıkacağını, modern dünyada kutuplardan biri olma kapasitesine sahip güçlü bir uluslar üstü birlik olacağını vurgulamıştır. Avrasya Birliğinin AB, ABD, Çin ve Asya Pasifik Ekonomik Topluluğu gibi diğer bölgesel yapılarla karşılaştırıldığında etkisinin ve gücünün daha etkin olacağına dair örnekler vermiştir (Putin 2011:1).

Putin'in önceliklerini belirlediği Avrasya Birliği politikası doğrultusunda 18 Kasım 2011'de Rusya, Belarus ve Kazakistan Devlet Başkanları 2015'e kadar bir Avrasya Birliği kurulması amacıyla anlaşma imzalamıştır. Anlaşma ile Avrupa Birliği Komisyonu modeli kapsamında, bir Avrasya Komisyonu ve Avrasya Ekonomik Alanı kurulmuştur. (Putin 2011:1). Gümrük Birliği'nin "*Tek ekonomik bölge*" haline gelmesine dair anlaşma 1 Ocak 2012 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Putin'in Avrasya Birliği politikaları Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev tarafından da benimsenmiştir. Aralık 2010'da Moskova'da gerçekleşen Eurasec Devlet Başkanları zirvesinde eski Sovyet ülkeleri Avrasya Gümrük Birliğine davet edilmiştir. Avrupa Birliği tarzı Avrasya Birliği kurmayı hedefleyen Moskova, Belarus ve Kazakistan ile oluşturduğu Gümrük Birliği'ni genişleterek Kırgızistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ı da içine alacak biçimde yeniden şekillendirmiştir. 1 Ocak 2015 itibarıyla Eurasec ülkeleri olan Kırgızistan ve Ermenistan Avrasya Birliği'ne dair kapsayıcı anlaşmayı imzalamışlardır. Ukrayna, Avrasya Birliğine dâhil olmayacağını ilan etmişse de Rusya'nın baskısı dolayısıyla AB ve ABD'den yardım talebinde bulunmuştur. Rusya, Ukrayna'nın Avrasya Birliğine dâhil olması durumunda doğalgaz fiyatlarında önemli bir indirime gideceğini aksi durumda Avrupa fiyatlarının geçerli olacağı uyarısını yapmıştır. Ukrayna'nın direnişi günümüzde Donbass ve Kırım'ın Rusya tarafından tek taraflı ilhakı ile sonuçlanmıştır.

Rusya'nın eski Sovyetleri canlandırma, çok kutuplu dünya ve ABD, AB, Çin ve Asyalı diğer güçlerin karşısında etkin bir devlet olarak çıkma politikaları kapsamında izlediği Yeni Avrasyacı yaklaşım ABD ve AB'yi rahatsız etmiştir. Ukrayna'nın Rusya'ya gösterdiği direnç sonucunda ülkenin parçalanması iki kutuplu dünyanın yeniden oluşmasına neden olmuştur. Orta Doğu'daki gelişmelere bağlı olarak ABD, dikkatini yeni cazibe merkezi olan Asya-Pasifik'e yöneltmiştir. Bu politika değişikliği Rusya'yı da ekonomik ve siyasi anlamda etkilemiştir. Çin'in ekonomik atılım ve dönüşüm kapsamında yüzünü komşuları başta olmak üzere dış dünyaya çevirmesi Rusya, ABD ve Çin'i aynı sahada karşı karşıya getirmektedir. Fakat Rusya bu bölgede Çin egemenliğinden korkan Orta Asya ülkelerini kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. ABD ve AB'nin işbirliğinden etkilenen Rusya kendisine yeni müttefikler arama gayretine girişmiştir. Ukrayna krizi öncesinde Avrasya Birliğine Türkiye'nin dâhil edilmesi düşünülmekle birlikte bu krizle birlikte enerji güvenliğinin sağlanması açısından Türkiye'nin Avrasya Birliğinde mutlaka yer alması gerektiği sıkça dillendirilmeye başlamıştır.

Sonuç

Putin'in iktidara gelmesiyle hızlı bir dönüşüme uğrayan Rusya, ekonomik rahatlamının da etkisiyle "*Yeni ve Güçlü Rusya*" sloganıyla Yeni Avrasyacılık diye adlandırılan bir politika uygulamaya başlamıştır. Rusya'nın ekonomisinin

sanayiden ziyade enerji ve hammadde ihracatına dayanması Rusya'nın tek başına uzun süreli bir güç olamayacağını düşündürmektedir. Bu boşluğu eski Sovyetler Birliği ülkeleriyle yeni bir birlik oluşturarak doldurmayı amaçlayan Putin, 3.dönem Cumhurbaşkanlığına gelmesiyle ilk ziyaretlerini Orta Asya ülkelerine gerçekleştirmiştir.

Putin, Avrasya Birliği ile AB tarzı ekonomik ve siyasi yapı kurmak istemektedir. Bu yapılanmanın bir hayal olduğunu düşünen AB ve ABD kaynaklı uzmanlar gelişmelerin bir hayalden ibaret olmadığını anlamışlardır. Çünkü görünürde ekonomik temele dayalı kurulan Avrasya Birliği hızla etkisini artırmaktadır. Orta Asya ülkeleri yeni birliğe büyük ölçüde dâhil olmuşlardır. Özbekistan ve Türkmenistan'ın da gelecekte birliğe dâhil olmaktan başka seçeneği gözükmemektedir. Avrasya Birliğinin önemli unsurlarından birisinin de Türkiye olacağı hesaplanmaktadır. Türkiye ile Rusya arasında tarihten gelen bazı sorunlar ve bölgesel konulardaki düşünce ve yaklaşım farklılıkları olsa da iki ülke arasındaki ilişkiler hızla artmaktadır. Putin ve Erdoğan iki ülke arasındaki ilişkilerin rekabetten çok işbirliği temelinde ilerlemesi konusunda anlaşmışlar ve ilişkileri derinlemesine çeşitlendirmişlerdir. Türkiye ile Rusya günümüzde stratejik ortaklık kurmuşlardır. Türkiye'nin AB'ye tam üye olamaması halinde Avrasya Birliği projesine destek sağlayabileceği, bu şekilde Batı ile bağlantılı bir Türkiye'nin, Rusya'nın bölgesel gücünü dengeleyebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Hayati (2013). "Kafkaslar Kuşağında Trabzon'un Jeopolitiği", *EkoAvrasya Dergisi*, Sayı:22, Ankara: 26-27.
- Armağan, Zeynep (2011). "Avrasya Birliği", *Pusulula Dergisi*, İZTO (12):1-3.
- Bassin, Mark (1996). "Eurasianism and Geopolitics in Post-Soviet Russia", *Russia and Europe*, (Ed.) Jakub Godzimirski, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo: 33-42.
- Cankara, Pınar Özden -Cankara Yavuz (2007). "Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), Isparta:193-212.
- Dugin, Aleksandr (2004). *Proekt 'Evraziia'*, Moskova.
- Dugin, Aleksandr (2002). *Evraziiskii put 'kak natsional'naiia ideia*, Moskova.
- Dugin, Aleksandr (2000). *Osnovy geopolitiki.Geopoliticheskoe budushchee Rossii: myslit' prostranstvom*, 4. Baskı, Moskova.
- Dugin, Aleksandr (1998). "Teoriia evraziiskogo gosudarstva", *Russkii narod i gosudarstvo*, (Ed.) N. N. Alekseev, Moskova: 5– 20.

- İsmayılov, Meşdi (2011). *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma-Türkiye ve Rusya Örneği*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Giles, Keir (2009). “Review: Russia’s National Security Strategy to 2020”, Defense White Papers and National Security Strategies, NATO Defense College; Rome:1-13.
- Putin, Viladimir (2011). “New Integration Project for Eurasia: a Future Which Is Being Born Today,” *Gazeta Izvestya*, 3 October: 1
- Savitskii, P. N. (1926). “Geograficheskii obzor Rossii-Evrazii”, *Mir Rossii-Evraziia*,(Ed.) Novikova ve Sizemskaiia: 219– 232.
- Sönmez, Sait (2010a). “Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi’nin Doğu Batı Politikaları’nın Analizi”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, (6), Ankara:73-96.
- Sönmez, Sait (2010b), “Moskova’nın Kutuplaşma Çabaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası”, *TİKA Avrasya Etüdlere Dergisi*, (37), Ankara:37-76.
- Shekhovtsov, Anton (2009). “Aleksandr Dugin’s Neo-Eurasianism: The New Right à la Russe”, *Religion Compass*,3/4: 697-716.
- Tolz, V. (1998). “Conflicting ‘Homeland Myths’ and Nation-State Building in Postcommunist Russia”, *Slavic Review*, Vol. 57, No 2: 267-294.